Niet alleen hoch, zoo zingt de dichterkoning, dat de gezaligden Gods aangezicht zullen aanschouwen, maar ze zullen ook uit Zijne hand, uit die zegenbrengende en heilgevende rechterhand Gods verkwikt worden.

Die rechterhand is vervuld met „liefelijkheden", met heilgenot en zalige vreugde.

Die rijkdom is onuitputtelijk.

De Heere blijft er tot in eeuwigheid van uit deelen en toch wordt die schat nooit minder.

Is het wonder, dat de geredde zondaar, bij het zien op die voorgestelde vreugde, zijn nieren zeer voelt verlangen in zijn schoot, en blijmoedig, ook in het dal der beproeving, het hoed der hope aanstemt:

Gij zult mij leiden door Uw raad,
o God, mijn heil, mijn toeverlaat.
En mij, hiertoe door U bereid,
Opnemen in Uw heerlijkheid.

M.

KERKELIJK LEVEN.

Mag met een verbeterde bijbelvertaling langer gedraald?

XX.

Sinds de Synode van 1917, waarop de zaak ter sprake kwam, is er veel veranderd.

Een groot deel van het voorbereidende werk, dat daar noodig werd geacht, is thans geleverd.

Het tekstonderzoek is thans op een rustpunt gekomen.

Andere vertalingen dreigen ook in onze kringen de Statenvertaling te verdringen.

Voorbeelden ter vergelijking van de STV (= Statenvertaling) met nieuwe vertalingen, welke als voorbereidend werk voor een verbeterde vertaling kunnen dienen.

1. Uit de Psalmen. 2. Uit Jesaja. 3. Uit Jeremia. 4. Uit de Klaagliederen. 5. Uit Habakuk. 6. Uit Nahum. 7. Uit 1 Koningen. 8. Uit Matheus. 9. Uit Galaten. 10. Uit Efeze. 11. Uit Filippenzen.

Evenals Prof. Greijdanus van Kampen heeft ook Prof. van Leeuwen van Utrecht een drietal Paulinische brieven in Kok's „Korte Verklaring" bewerkt en wel Kolossensen en 1 en 2 Thessalonicensen.

Uit de vele veranderingen, welke hij in zijn nieuwe vertaling aanbrengt, worde hier op slechts enkele gewezen.

Eerst dan uit den brief aan de Kolossensen.

Ingrijpend schijnt de verandering, welke hij voorstelt in Kol. 1:15. Voor „de Eerstgeborene aller kreaturen" (Stv.) wil hij lezen: „Eerstgeboreno over alle schepsel". In dien zin werd het eigenlijk van orthodoxe zijde steeds verklaard, maar hier is het ook voor den eenvoudige uit de vertaling duidelijk.

Kol. 1:26 luidt in de Stv. „[Namelijk] de verborgenheid, die verborgen is geweest van [alle] eeuwen en van [alle] geslachten, maar nu geopenbaard is aan Zijn heiligen". Prof. van Leeuwen vertaalt echter: „de geheimenis, verborgen geweest voor de wereldperioden en voor de generaties — nu echter werd het geopenbaard aan Zijne heiligen". Men lette er op, hoe in deze laatste vertaling alle inlasschingen vermeden zijn. Zonder verder te vragen of „eeuwen" en „geslachten" niet behouden konden blijven, heeft Prof. Van Leeuwen ongetwijfeld willen laten uitkomen, dat bij „eeuw" hier niet mag worden gedacht aan een tijdperk van juist honderd jaar en bij „geslacht" niet aan de genetische samenvatting van verschillende families.

Paulus drukt zich in Kol. 1:29 krachtiger uit dan de Stv. doet vermoeden. Deze heeft: „Waartoe ik ook arbeide, strijdende naar Zijne werking, die in mij werkt met kracht". Prof. v. L. zet daarvoor in de plaats: „hiervoor zwoeg ik ook, worstelende overeenkomstig Zijn energie, die machtig in mij werkt".

„Ziet toe, dat niemand u als een roof vervoere door de philosophie en ijdele verleiding, naar de overlevering der menschen, naar de eerste beginselen der wereld en niet naar Christus." Aldus de Stv. in Kol. 2:8. Evenwel wordt dit door Prof. v. L. vereenvoudigd tot: „Geeft acht, dat er niet iemand is, die u meeneemt door z'n philosophie, die ijdel bedrog is, volgens menschelijke overlevering, volgens de wereldsche elementen, en niet volgens Christus". De „eerste beginselen der wereld", gelijk de Stv. ze noemt, zijn dikwijls opgevat in een zin, welke niet juist kan zijn en welke eenigszins door die vertaling in de hand wordt gewerkt. Hiermee is echter niet gezegd, dat door de vertaling „wereldsche elementen" vaststaat, wat er mee bedoeld is. Zij heeft alleen deze verdienste, dat zij een veel voorkomend misverstand afsnijdt.

Een aanmerkelijke verbetering beteekent ook de nieuwe vertaling van Kol. 2:14. Onze Stv. roept hier weer inlasschingen te hulp. En dat geheel onnoodig. Zij geeft te lezen „Uitgewischt hebbende het handschrift, dat tegen ons was, in inzettingen [bestaande], hetwelk, [zeg ik] eenigerwijze ons tegen was en heeft dat uit het midden weggenomen, hetzelve aan het kruis genageld hebbende". In de nieuwe vertaling is dat geworden: „doorhalend het tegen ons getuigend document, dat met z'n inzettingen tegen ons was, heeft Hij ook dit tusschen ons weggenomen, doordat Hij het aan het kruis nagelde". In het midden latend of het niet wenschelijk is het woord „document" door een zuiver Hollandsch woord weer te geven, moet men toegeven, dat het woord „handschrift" weinig inhoud voor ons heeft. Heel de zinskonstruktie heeft hier een gunstige wijziging ondergaan.

Eén van de moeilijke plaatsen in dezen brief is hoofdstuk 2:18, 19. De Stv. maakt ervan: „Dat [dan] niemand u overheersche naar zijnen wil in nederigheid en dienst der engelen, intredende in hetgeen hij niet gezien heeft, tevergeefs opgeblazen zijnde door het verstand zijns vleesches; en het hoofd niet behoudende, uit hetwelk het geheele lichaam, door de samenvoegselen en samenbindingen voorzien en samengevoegd zijnde, opwast met Goddelijken wasdom". Prof. v. L. leest hiervoor: „Niemand ontzegge u den kampprijs, terwijl hij behagen heeft in „nederigheid" en engelenvroomheid, in gezichten ingewijd, voor niets zich opblazend door zijn vleeschelijken zin, en hij houdt zich niet aan het Hoofd, uit wien het geheele lichaam door de gewrichten en verbindingen z'n toevoer verkrijgt en saamgehouden wordt, en (zoo) wast met Goddelijken wasdom.

De afwijking van de Stv. is hier al bijzonder sterk. Weinig woorden bleven onveranderd.

Men stelle maar naast elkaar:

„dat niemand u overheersche" en: „niemand ontzegge u den kampprijs" (dit laatste is veel nauwkeuriger);

„naar zijnen wil" en: „terwijl hij behagen heeft in";

„intredende in hetgeen hij niet gezien heeft" en: „in gezichten ingewijd";

„tevergeefs opgeblazen zijnde door het verstand zijns vleesches" en: „voor niets zich opblazend door zijn vleeschelijken zin";

„het hoofd niet behoudende" en: „hij houdt zich niet aan het Hoofd";

„door de samenvoegselen en samenbindingen voorzien en samengevoegd" en: „door de gewrichten en verbindingen z'n toevoer verkrijgt en saamgehouden wordt" (de schrijfwijze „z'n" voor „zijn" prefereeren wij niet).

Wie zou durven betwisten, dat de nieuwe vertaling veel licht over deze moeilijk verstaanbare plaats ontsteekt? Natuurlijk blijven hier nog vragen te over. Paulus zinspeelt hier op religieuze toestanden, waarvan wij tenmogtoe niet voldoende op de hoogte zijn. En als wij ons één opmerking mogen veroorloven: wij geven de voorkeur aan het „dienst der engelen" of liever nog aan: engelenverering, dan aan het „engelenvroomheid" der nieuwe.

Maar dat zijn al te maal dingen, welke eventueel door de Synode te benoemen Deputaten kunnen overwegen.

In Kol. 2:33 werkt de Stv. weer kwistig met inlasschingen. „Dewelke wel hebben eene [schijn]rede van wijsheid in eigenwilligen [Gods]dienst en nederigheid en [in] het lichaam niet te sparen, [doch] zijn niet in eenige waarde, [maar] tot verzadiging van het vleesch". Dat het zonder of met een kleine inlassching, welke eigenlijk geen inlassching is, ook kan, bewijst Prof. v. L.: „Deze, hoewel zij den naam van wijsheid hebben in eigenwilligen godsdienst en nederigheid en niet ontzien van het lichaam, zonder voor iemand van waarde te zijn, dienen tot verzadiging van het vleesch".

Langer mogen we echter bij dezen brief niet stilstaan.

Daarom vestigen wij alleen nog maar de aandacht op Kol. 3: „En de vrede Gods heersche in uwe harten, tot welken gij ook geroepen zijt in één lichaam: en weest dankbaar" (Stv.).

En daarnaast: „En de vrede van Christus zij kamprechter in uw harten, tot welken gij ook werdt geroepen in één lichaam: en betoont u vriendelijk" (Prof. v. L.).

—

Thans komt 1 Thessalonicenzen aan de beurt. Als voorbeelden kiezen wij 2:6, 17; 3:1, 5; 4:6 en 5:1.

Eerst 1 Thess. 2:6.

„Noch zoekende eer uit menschen, noch van u, noch van anderen; hoewel wij [u] tot last konden zijn als Christus' Apostelen", zoo de Stv. „Noch hebben wij van menschen eer gezocht, hetzij van u of van anderen, hoewel wij als apostelen van Christus in aanzien kunnen zijn." Zoo Prof. v. Leeuwen. Dat de laatste vertaling beter in het verband past, ziet men bij den eersten oogopslag.

1 Thess. 2:17.

„Maar wij, broeders! van u beroofd geweest zijnde voor een kleine wijle tijds, naar het aangezicht, niet naar het hart, hebben ons te overvloediger benaarstigd, om uw aangezicht te zien met groote begeerte." Zoo de Stv. „Wij nu, broeders, van u voor korten tijd verwijderd gehouden — in persoon, niet met het hart — hebben ons te sterker beijverd in groot verlangen, uw aangezicht te zien." Zoo Prof. v. Leeuwen. Klinkt de laatste vertaling niet veel natuurlijker?

1 Thess. 3:1.

„Daarom, [deze begeerte] niet langer kunnende verdragen, hebben wij gaarne willen te Athene alleen gelaten worden." Zoo de Stv. „Wij konden het dan ook niet langer uithouden en wilden liever alleen achterblijven in Athene." Zoo Prof. v. Leeuwen. Hier kan weer gekonstateerd worden, dat de inlassching van de Stv. geheel overbodig is, ja zelfs storend werkt. En wij denken met dat iemand het zal willen opnemen voor de zinsnede „hebben wij gaarne willen te Athene alleen gelaten worden", waar een zooveel eenvoudiger overzetting mogelijk blijkt.

1 Thess. 3:5.

„Daarom ook [deze begeerte] niet langer kunnende verdragen, heb ik [hem] gezonden, om uw geloof te verstaan; of niet misschien de verzoeker u zou verzocht hebben, en onze arbeid ijdel zou wezen." Zoo de Stv. „Daarom hield ik het ook niet langer uit en zond om te vernemen naar uw geloof, of toch niet de verzoeker u verzocht had en onze moeite op niets zou uitloopen." Zoo Prof. v. Leeuwen. Niet zoo gemakkelijk is het te verstaan, wat het beteekent „om uw geloof te verstaan". „Te vernemen naar uw geloof" begrijpt daarentegen ieder.

1 Thess. 4:6.

„Dat niemand zijnen broeder vertrede, noch bedriege in [zijne] handeling." Zoo de Stv. Wat mag dat beduiden? vraagt men allicht. „geen uithuilen en afzetten bij het zaken doen" antwoordt Prof. v. L. in zijn vertaling kort en bondig.

1 Thess. 5:1.

„Maar van de tijden en de gelegenheden, broeders! hebt gij niet van noode, dat men u schrijve." Zoo de Stv. Uit het verband laat zich wel opmaken, wat hiermee is bedoeld. Toch is het „Over het „hoelang" en „wanneer" een schrijven te ontvangen, broeders, hebt gij niet noodig", nog wel zoo eenvoudig.

Het zal wel niet noodig zijn er nogmaals aan te herinneren, dat wij niet steeds en onvoorwaardelijk voor de nieuwe vertaling partij kiezen.

Als men maar toegeeft, dat het zaak is zich over deze dingen te beraden.

—

Wij komen dan nu tot 2 Thessalonicenzen. Voorop gaan een paar losse teksten.

2 Thess. 2:15.

„Zoo dan, broeders! staat [vast] en houdt de inzettingen, die u geleerd zijn, hetzij door [ons] woord, hetzij door onzen zendbrief." (Stv.). Het woord „inzettingen" zou misverstand in de hand kunnen werken. „Overleveringen" is beter. Aldus dan ook Prof. v. L.: „Welnu dan broeders, weest standvastig en houdt u aan de overleveringen, die gij van ons geleerd hebt, mondeling of per brief."

2 Thess. 3:6.

Paulus gebiedt hier, dat men zich zal onttrekken van den broeder „die ongeregeld wandelt". Waarin dat ongeregeld wandelen bestaat, meldt de Stv. niet. Maar de vertaling van Prof. v. L. licht ons in, dat de broeder „(zijn werk) verzuimt". Er waren er immers in Thessalonika, die met het oog op de Wederkomst des Heeren niet meer arbeiden wilden.

Als naar gewoonte drukken we ook een gedeelte uit beide vertalingen af, opdat de lezer ze vergelijke.

Ditmaal de perikoop over den afval en den antichrist (2 Thess. 2:1—12).

1. En wij bidden u, broeders! door de toekomst van onzen Heere Jezus Christus, en onze toevergadering tot Hem,

2. Dat gij niet haastiglijk bewogen wordt van verstand, of verschrikt, noch door geest, noch door woord, noch door zendbrief, als van ons (geschreven) alsof de dag van Christus aanstaande ware.

3. Dat niemand u verleide op eenigerlei wijze; want (die komt niet), tenzij dat eerst de afval gekomen zij, en dat geopenbaard zij de mensch der zonde, de zoon des verderfs;

4. Die zich tegenstelt en verheft boven al wat God genaamd, of [als God] geëerd wordt, alzoo dat hij in den tempel Gods als een God zal zitten, zichzelven vertoonende, dat hij God is.

5. Gedenkt gij niet, dat ik, nog bij u zijnde, u deze dingen gezegd heb?

6. En nu, wat [hem] weder houdt, weet gij, opdat hij geopenbaard worde te zijner eigen tijd.

7. Want de verborgenheid der ongerechtigheid wordt alreede gewrocht; alleenlijk, die

1. Wij vragen u echter, broeders, met betrekking tot de komst onzes Heeren Jezus Christus en onze vereeniging met Hem,

2. dat gij u niet (zoo) spoedig het hoofd op hol laat brengen of opgewonden geraakt, noch door een geest(es uiting), noch met beroep op een woord of een brief van ons, als zou de „dag des Heeren" aangebroken zijn.

3. Laat niemand op eenige manier u misleiden.

4. want eerst moet de afval komen, en de goddelooze mensch geopenbaard worden — het kind des verderfs, — die zich verzet en verheft tegen al wat God heet of vereerd wordt; hij zal zelfs in den tempel Gods plaats nemen, en (trachten te) bewijzen, dat hij God is.

5. Herinnert gij u niet, dat ik, toen ik bij u was, u dit (meer dan eens) gezegd heb?

6. En voor 't oogenblik weet gij, wat (hem) weerhoudt: als het zijn tijd is, moet hij geopenbaard worden.

7. Want als mysterie is reeds de goddeloosheid werkzaam; alleen (niet langer dan

hem nu wederhoudt, die zal hem wederhouden, totdat hij uit het midden zal (weggedaan) worden.

8. En alsdan zal de ongerechtige geopenbaard worden, denwelken de Heere verdoen zal door den Geest Zijns monds, en teniete maken door de verschijning Zijner toekomst;

9. (Hem, zeg ik,) wiens toekomst is naar de werking des Satans, in alle kracht, en tekenen, en wonderen der leugen;

10. En in alle verleiding der onrechtvaardigheid in degenen, die verloren gaan, daarvoor dat zij de liefde der waarheid niet aangenomen hebben, om zalig te worden.

11. En daarom zal hun God zenden eene kracht der dwaling, dat zij de leugen zouden gelooven;

12. Opdat zij allen veroordeeld worden, die de waarheid niet geloofd hebben, maar een welbehagen hebben gehad in de ongerechtigheid.

totdat die hem nu weerhoudt, uit den weg gedaan is.

8. En dan zal de goddelooze geopenbaard worden, dien de Heere Jezus verdoen zal door den adem van Zijn mond, en teniet zal doen als Hij verschijnt bij Zijne komst;

9. zijne „komst" is naar de werking van den Satan in allerlei kracht en leugen-tekenen en -wonderen.

10. en allerlei verleiding van ongerechtigheid voor hen, die verloren gaan, daarom, dat zij de liefde der waarheid niet aangenomen hebben tot hun behoud.

11. En daarom zendt God hun een werking, die hen verleidt om aan de leugen geloof te slaan,

12. opdat allen geoordeeld worden, die de waarheid niet geloofd hebben, maar belogen hadden in de ongerechtigheid.

Persoonlijk zouden we „weggedaan" uit het zevende vers anders willen vertalen.

De redenen daarvoor gaven wij op in ons boek „De Antichrist".

Maar overigens lazen wij de vertaling van deze passage door Prof. v. Leeuwen met veel genoegen. Ze draagt niet weinig tot verheldering bij.

Schrift en Schriftbeschouwing.

IV.

Op de mechanische Schriftbeschouwing, gelijk zij van schismatieke zijde wordt gehuldigd, kon geen scheller licht worden geworpen, dan door de passage, welke wij reeds citeerden: „Welnu, zoo is de Heilige Schrift op zichzelf een donker en dood boek, als niet de Heilige Geest èn licht schenkt aan ons zielsoog, waarmede wij haar lezen èn licht werpt op het landschap der goddelijke realiteiten, waarvan zij gewaagt".

Welken zin hier de uitdrukking „op zichzelf" — een uitdrukking, welke overigens velerlei mogelijkheid openlaat — heeft, wordt door wat er op volgt verklaard, zoodat daarover geen twijfel kan bestaan.

Naast de Schrift wordt hier geplaatst tweeërlei verlichting van den Heiligen Geest, één van het „zielsoog" en een van „de geestelijke realiteiten", waarover de Schrift spreekt.

Eerst door die tweeërlei verlichting wordt de Schrift „gemaakt" „tot het levende Woord van God".

Als die er niet bij komen is zij donker en dood.

De leer van zulk een tweeërlei verlichting des Geestes nu gaat in tegen de Gereformeerde beschouwing.

De Gereformeerden kenden ten allen tijde slechts één verlichting (illuminatio) naast de Schrift en wel de inwendige.

Maar van een uitwendige verlichting, welke bij de Schrift zou moeten bijkomen, wisten zij niets.

En met reden.

Voor hen was de Schrift zelf Gods openbaring.

En al wat openbaar maakt, dat is licht (Ef. 5:13).

De Schrift zelf is een verlichting van den Heiligen Geest.

Wie dan ook daarenboven nog een verlichting van den Geest aanneemt, welke Zijn verlichting in de Schrift zou moeten verlichten, miskent in deze het werk van den Heiligen Geest.

Het licht, dat de Heilige Geest in de Schrift zelf ontsteekt, wordt dan duisternis genoemd!

Door een bijzondere uitwendige verlichting zou dus de Heilige Geest Zijn verlichting in de Schrift nog eens moeten overdoen.

Of erger nog: de verlichtende werking des Geestes in de Schrift zelf wordt geloochend.

Al wie op Gereformeerd standpunt staat, moet zulk een Schriftopvatting wraken.

De Schrift zelf dwingt er toe.

Wij zouden hier kunnen wijzen op den 19den psalm, waar tegenover de taal, welke hemelen, dag en nacht spreken en waardoor Gods eer wordt verkondigd, wordt gesteld de „wet" en het „getuigenis des Heeren". Zonder eenigen overgang, in machtig kontrast met de openbaring Gods in de natuur, wordt hier (vs 9) bezongen de heerlijkheid der bijzondere openbaring in „wet" en „getuigenis". Onze psalmberijming trachtte dat eenigszins te benaderen door: „Des Heeren wet nochtans, verspreidt volmaakter glans"

Maar misschien zou men van schismatieke zijde betwisten, dat dit mede van het geschreven woord geldt. En waar Dr Geelkerken een zeer eigenaardige opvatting heeft van de verhouding (tusschen het „gesproken" en het „geschreven" Woord Gods — wij komen hierop nog wel terug — willen wij dezen psalm voorloopig onbesproken laten.

Om dezelfde reden doen wij dat ook met den 119den psalm en zien dus ook af van een beroep op het bekende 105de vers: „Uw Woord is een lamp voor mijn voet en een licht voor (op, over) mijn pad".

Wij zullen, om ons Schriftbewijs zóó klemmend te maken, dat tegenspraak uitgesloten is, liever zulk een plaats uit de Schrift kiezen, waaruit het ten volle duidelijk is, dat met het „woord" de Schrift wordt bedoeld.

Daarvoor dient zich als vanzelf aan 2 Petr. 1:29, dat in onze Statenvertaling luidt: „En wij hebben het profetische woord, dat zeer vast is, en gij doet wel, dat gij daarop acht hebt als op een licht, schijnende in een duistere plaats, totdat de dag aanlichte en de morgenster opga in uw harten".

Wel doen zich bij dezen tekst enkele exegetische kwesties voor.

Zoo is men het er niet over eens, waarom in den grondtekst het profetische woord „vaster" (het „zeer vast" in onze Statenvertaling is minder nauwkeurig) wordt geheeten.

Ook is er verschil van meening over of het slot van den tekst „totdat de dag aanlichte enz." eschatologisch (op het einde dezer bedeeling betrekking hebbend) dan wel van den tegenwoordigen tijd moet worden verstaan.

Zelfs zijn er, die bij duistere (eigenlijk onverzorgde, verwilderde, door struiken overgroeide, derhalve donkere) plaats niet alleen denken aan het hart, maar aan heel de wereld, waarin Petrus en zijn lezers leefden.

Maar hierin stemmen alle exegeten overeen, dat met het „profetische woord" het geschreven woord is gemeend.

Het volgende vers wijst dat trouwens onbetwistbaar uit.

Daarin toch wordt het „profetische woord" uitdrukkelijk omschreven als „profetie der Schrift".

Van deze profetie der Schrift nu wordt gezegd, dat zij is een licht (Grieksch: luchnos, lamp, lantaarn).

En wat natuurlijk van het profetisch woord van het Oude Testament geldt, geldt ook van het Nieuwe, geldt van heel de Schrift.

Heel de Schrift is een licht, een lamp, een lantaarn.

Zij wordt niet pas een licht, wanneer het hart of de wereld verlicht is.

Neen, zij is juist een licht, dat in de duisternis schijnt, in het stikdonkere hart, in de diepduistere omgeving.

Zij is niet iets, wat het licht terugkaatst, een reflektor.

Zij is zelf licht, Geesteslicht.

Zij behoeft geen verder licht.

Het is met de Schrift als met de zon.

Zij schijnt altijd.

Maar een blinde ziet dat niet.

Dat komt natuurlijk niet daarvandaan, dat de zon duister is, maar dat hijzelf duister is.

Hoogstens kan men zeggen, dat de zon duister is voor hem. Maar nooit, dat de zon duister is op zichzelf. En korrekter drukt men zich uit, wanneer men het zóó inkleedt, dat hij duister is voor de zon.

Wat nu zulk een blinde noodig heeft, is, dat zijn oog weer geschikt wordt gemaakt om het zondicht te aanschouwen.

Maar hoe zoudt gij oordeelen over een oogarts, die beweerde: er is meer noodig, want als het oog verlicht is, dan moet er daarenboven nog een verlichting van de zon plaats hebben?

Breng dit nu over op den mensch in zijn verhouding tot de Schrift.

De Schrift schijnt wel. Zij schijnt altoos.

Wij zijn echter van nature blind voor haar.

Doch wanneer nu door de inwendige verlichting des Geestes onze blindheid wordt weggenomen, zien wij het licht der Schrift.

Wij zouden dezelfde dwaasheid begaan als die oogarts, die ook nog een verlichting van de zon noodig achtte, wanneer wij overlegden: wel weet ik, dat ik blind was en nu zie, ik zie dat liefelijke en tegelijk majestueuse licht van de Schrift, maar wat er aan ontbreekt, is, dat die Schrift zelf nog niet verlicht is.

De fout van Dr Geelkerken is deze, dat hij de olie uit de lamp giet en slechts het omhulsel van het licht overhoudt. En daarna konstateert: er moet licht bij komen.

De fout van Dr Geelkerken is deze, dat hij het licht des Geestes uit de Schrift zelf wegneemt, zoodat hij slechts een omslag met bladeren en letters in de hand heeft, iets mechanisch en nu wil, dat de Geest van buiten af op die Schrift zal gaan schijnen.

Het bedenkelijke is dit, dat hij Woord en Geest scheidt, dat hij den Geest in de Schrift zelf uitblusscht.

Hoe dit te rijmen is met het feit, dat hij zeer beslist aan de onfeilbare inspiratie van de Schrift door den Heiligen Geest vasthoudt?

Dit is o.i. alleen hieruit te verklaren, dat er bij hem op dit punt, gelijk ook op andere, gevonden wordt een gebrek aan dogmatisch doordenken.

Als we hieraan eenige waarschuwing mogen verbinden is het deze: men neme hem met zijn tegenstrijdigheid en passe niet de logika op hem toe: hij neemt uit de Schrift zelf de werking des Geestes weg en dus moet hij ook wel den Goddelijken oorsprong der Schrift loochenen. Dan doet men hem onrecht. Men zou evenzeer in omgekeerden zin de logika kunnen laten beslissen: hij belijdt de onfeilbare inspiratie van de Schrift en dus houdt hij de Schrift voor een licht, dat geen belichting meer noodig heeft. Beide redeneeringen zijn onjuist. Men moet rekening houden met de tegenspraak, welke hij ten opzichte van zichzelf openbaart.

En dat wij uit dit ééne citaat niet meer halen, dan er in ligt opgesloten, bewijze het beeld, waarmee hij zijn gedachte poogt te illustreeren en dat aan zijn geciteerde konklusie voorafgaat.

„Wij zitten", zegt hij, „in onze woonkamer. Buiten haar ligt het wijde landschap, de wereld. En nu is daar de vensterruit als het onmisbaar intermediair, waardoor wij in onze woonkamer alleen met die buitenwereld in relatie van aanschouwing kunnen geraken. Toch gaat het ons niet om die spiegelruit, maar om die buitenwereld, dat landschap." En later: „Laten wij nog even ons herinneren het beeld van de vensterruit, waardoor iemand vanuit zijn woonkamer het landschap buiten ziet. Het is duidelijk, dat een vensterruit op zichzelf — van hoe zuiver spiegelglas ook vervaardigd — niet genoegzaam is om een landschap te zien. Bij alle uitnemendheid van zoo'n vensterruit blijft het landschap toch onzichtbaar voor den blinde, wien in de kamer het licht der oogen ontbreekt, en evenzeer, wanneer het daarbuiten nacht is en geen zonlicht het landschap kleurt."

Al houden wij gaarne er rekening mee, dat omnis comparatio claudicat, dat alle vergelijking mank gaat, deze vergelijking gaat niet eens mank, maar gaat heelemaal niet.

Immers, indien de Schrift niet meer is dan een vensterruit, dan wordt zij — en dat klopt met de voorstelling, welke vroeger reeds van schismatieke zijde gegeven is, toen tusschen Schrift en Schriftbeschouwing een volldige scheiding werd gemaakt, waarop we in het eerste artikel van deze reeks kritiek oefenden — feitelijk inhoudloos. Een vensterruit toch heeft zelf geen inhoud. Breidt er zich een landschap voor uit, dan ziet men een landschap. Houdt er een verhuiswagen voor stil, dan merkt men van het landschap niets en kijkt alleen tegen den wagen. Klautert een kleuter op het kozijn, dan schouwt men vóór alles een kinderfiguurtje. De vensterruit als zoodanig is leeg. Wat men op die wijze van de Schrift maakt is een vorm — meer niet.

Ook kan men wel verzekeren, dat de Schrift een onmisbaar intermediair is, maar blijft men vasthouden aan het beeld van de vensterruit, dan moet men juist tot haar misbaarheid besluiten. Iemand, die goede oogen heeft, heeft volstrekt geen vensterruit noodig om een landschap te bewonderen. Als hij er echt van genieten wil, dan zal hij het parool gehoorzamen: de vensters open. Liefst zal hij naar buiten gaan om daar zijn oog het landschap te laten afweiden. Het venster kan hij missen. En evenzoo, wanneer iemand inwendig verlicht is door den Heiligen Geest en er ligt voor hem een land van geestelijke realiteiten, dan is niet in te zien, waarom hij de Schrift nu als een vensterruit noodig heeft. Wie toch de noodzakelijkheid van zoo iets neutraals en mechanisch als een vensterruit bepleit, heeft van de Schrift niet anders dan een mechanische opvatting.

Daarenboven, met de geestelijke realiteiten kan hier kwalijk iets anders bedoeld zijn dan het werk der herschepping, waarvan Christus het centrum is. Maar hoe kan daarover — dus niet over het subjekt, de mensch — ooit de nacht dalen?: Is Christus niet de Zon der gerechtigheid? Moet er dan nog een andere Zon komen om Christus te belichten?

Nu denken wij er niet aan, om elke trek uit dit voorbeeld op de Schrift over te brengen en daarvoor Dr Geelkerken verantwoordelijk te stellen. Hij zelf zal wel moeten toestemmen, dat van alle uiteraard gebrekkige beelden dit wel een van de ongelukkigste is, welke hij kon uitzoeken.

Maar dit mag hieruit toch wel worden afgeleid, dat hij nog een andere uitwendige verlichting van geestelijke realiteit noodzakelijk acht dan die welke in de Schrift is gegeven.

Doch dan valt niet in te zien, waartoe de Schrift dan nog dient. Waarom zou dan die tweede, hoogere verlichting alleen niet genoeg zijn?

Op dit standpunt wordt alzoo de Schrift als middel ter verlichting overbodig.

De Schrift wordt inderdaad een duister boek.

Maar wat nut heeft de Schrift dan?

Hoe kan er aan de Schrift nog gezag worden toegekend?

Wat blijft er van de perspicuitas Sacrae Scripturae, van de helderheid der Heilige Schrift, door onze vaderen als objektieve eigenschap der Schrift verdedigd, nog over?

Logisch moet men van uit zulk een gezichtspunt achtereenvolgens de autopistie (geloofwaardigheid om zichzelf), de autoriteit, de noodzakelijkheid, de helderheid en de genoegzaamheid van de Heilige Schrift loslaten.

Men meent dan wel op de tweede, de hoogere verlichting terug te gaan.

Doch, wie maakt uit wat de inhoud daarvan

is, welke de geestelijke realiteiten daarvan zijn?

Geen ander antwoord is ten slotte denkbaar dan: het schijnt, in dit geval de geloovige

Het lumen externum (uitwendig licht) valt dan samen met het lumen internum (inwendig licht).

En zoo belandt men dan bij het subjektivisme.

De Gereformeerde houdt het echter met Calvijn, wanneer deze bij 2 Petr. 1:19 aanteekent: „In deze uitspraak veroordeelt Petrus ook alle menschelijke wijsheid, opdat wij uit iets anders dan uit ons eigen gevoelen ootmoedig leeren halen den rechten regel des verstands. Want buiten het Woord laat hij den mensch niets overblijven dan duisternis. Bovendien dient hier wel te worden opgemerkt, dat hij hier uitspreekt de helderheid der Schrift. Deze lof ware valsch, zoo de Schrift niet bekwaam en genoegzaam ware om ons zekerlijk den weg te toonen. Zoo wie dan in gehoorzaamheid des geloofs de oogen opent, die zal metterdaad bevinden en bekennen, dat de Scnrift niet tevergeefs den naam van lantaarn draagt. Zij is wel duister den ongeloovigen, maar dat zijn die, welke tot het verderf geëigend, moedwillig blind zijn."

Dit over de bewering, dat de Schrift op zichzelf een donker boek is.

Nu willen wij de tweede bewering: dat de Schrift op zichzelf een dood boek is, op de waarheid beproeven.

Wij merkten al op, dat men nooit mag zeggen: De Schrift zelf is duister. Wel: de Schrift is duister voor den ongeloovige. Beter nog: de ongeloovige is duister voor de Schrift. En dan bedoelt men met „duister": duister ten leven. Want dat ook de ongeloovige nog licht uit de Schrift kan opvangen, maar dan een licht ten doode, hopen wij in één van onze volgende artikelen uiteen te zetten.

Met de noodige wijziging kan hetzelfde toegepast op de bewering: de Schrift is op zichzelf dood.

De Schrift zelf is niet dood.

Zij is dood voor den dooden zondaar

Maar ook hier ware het verkieslijk zich zóó uit te drukken: de doode zondaar is dood voor alle geestelijk leven, ook voor de Schrift.

Niet zelden gebeurt het, dat een kind het ouderlijk huis of een man zijn vrouw verlaat, naar den vreemde trekt en in geen tien, vijfentwintig jaren iets van zich laat hooren.

Alle levend kontakt is dan verbroken.

In zoo'n geval wordt vaak verklaard: mijn zoon, mijn man is dood voor mij.

Maar daarom is hij nog niet dood op zichzelf.

Hij kan wel in blakenden welstand verkeeren en intenser leven dan ooit.

Die twee: het „dood voor mij" en het „dood op zichzelf" behoort men dan ook ter degen uit elkander te houden.

Voor wie de Schrift ook dood mag zijn, of nauwkeuriger: wie er ook dood mag zijn voor de Schrift, de Schrift zelf is levend.

Want de Heilige Geest verlaat de Schrift nooit.

De Schrift is van den Heiligen Geest niet te scheiden.

Een zwakke analogie moge dit toelichten.

Gelijk men weet, wordt het leven in de natuur gewerkt en onderhouden door den Geest Gods. Men denke slechts aan de vermelding uit Gen. 1:2, dat de Geest broedend, levenwekkend over de wateren zweefde, aan de belijdenis van Elihu (Job 33:4), dat hij zijn leven als mensch dankt aan Gods Geest en aan Psalm 104:30: „Zendt Gij uw Geest uit, zoo worden zij geschapen: Gij vernieuwt het gelaat des aardrijks"

Men neme nu een boom, welke in vollen bladtooi staat.

Geen verstandig mensch zal toch durven redeneeren: die boom is op zichzelf dood, maar Gods Geest doet hem leven.

Zulk een tegenstelling zou ongerijmd zijn.

Men kan uit dien boom het leven niet afscheiden.

Anders is het geen boom meer, maar bouwmateriaal of brandhout.

En bouwmateriaal en brandhout maakt den Geest nooit levend tot een boom.

Wij zeiden: dit is een zwakke analogie.

Het leven der Schrift is van veel hooger orde, dan het natuurlijke leven en de verbinding van Geest en Schrift is nog inniger.

Onze vaderen spraken dan ook ten opzichte van de Schrift van een actio concommittans des Geestes, d.w.z. een actie, een werking, welke met de Schrift vereenigd is, welke er onafscheidelijk aan verbonden is, zonder welke de Schrift zich niet denken laat, zonder welke de Schrift geen Schrift meer zou zijn

En zij verzetten zich tegen de dwaling als zou de Schrift enkel en alleen een corpus scriptum, een geschreven voorwerp zijn.

Voor dit geloof beriepen zij zich op de Schrift.

Wij moeten er natuurlijk van afzien hier een breed Schriftonderzoek in te stellen.

Slechts een paar Schriftbewijzen.

Onze Heiland zelf verklaarde, dat de Schrift niet dood, niet werkeloos is, maar werkt. Hij sprak tot de Joden: „Onderzoekt (juister: gij onderzoekt) de Schriften, want gij meent daarin het eenwige leven te hebben en die zijn het, die van Mij getuigen".

De Schrift getuigt.

Dat getuigenis der Schrift is één met het getuigenis des Geestes.

Het is de Geest, die in de Schrift getuigt.

Zoo staat er o.a. in Hebr. 3:7 niet: gelijk de Schrift of de psalm zegt, maar: „Daarom, gelijk de Heilige Geest zegt: heden, indien gij Zijn stem hoort".

Daarom kwamen wij er ook tegen op, toen eenigen tijd geleden van schismatieke zijde de stelling werd verkondigd, dat men wel mocht spreken van een inwendig getuigenis des Geestes in het hart der geloovigen, maar niet van een uitwendig getuigenis des Geestes in de Schrift.

Dat gaat vierkant in tegen wat de Schrift zelf openbaart.

Men kan de Schrift wel dood verklaren.

Maar daarom is ze nog niet dood.

Daarvoor zorgt de Geest wel.

De Schrift getuigt van Christus en blijft getuigen.

De Geest maakt de op zichzelf doode Schrift niet levend, gelijk men in het citaat van Dr Geelkerken leest, maar Hij houdt haar levend.

Nog op iets anders dient gelet.

De schismatieke Schriftbeschouwing sluit ook in, dat zij niet de rechte verhouding ziet, waarin de bijzondere openbaring staat tot de Schrift en omgekeerd.

Dat de bijzondere openbaring breeder is dan de Schrift, dat niet heel de bijzondere openbaring in de Schrift is opgenomen, — wij durven er onze lezers niet aan herinneren, dat is onder de Gereformeerden gemeengoed geworden, dat weet ieder hunner nu wel.

Dat er dus onderscheid moet gemaakt tusschen de bijzondere openbaring en de Schrift, behoeft geen betoog.

Maar Dr Geelkerken maakt ergens het onderscheid zóó groot, dat het feitelijk weer op een scheiding uitloopt.

Hij richt tot iemand het verwijt, dat hij „in geen enkel opzicht onderscheidt tusschen het Woord des Heeren, dat een kracht Gods tot zaligheid is, levend en krachtig en doorgaande tot de diepste roerselen van ons bestaan, als een hamer, die steenrotsen te morzel slaat.... en de Heilige Schrift, den Bijbel, het Boek der boeken, als boek op zichzelf". En hij verdedigt zich, dat hij „niet van het Woord des Heeren, maar van den Bijbel als boek op zichzelf" zeide, dat hij was donker en dood.

De uitdrukking „kracht tot zaligheid" is ontleend aan Rom. 1:16, waar sprake is van het evangelie van Christus en waarvan Paulus getuigt, dat hij zich daarvoor niet schaamt. Dat evangelie behoort tot de bijzondere openbaring.

De andere uitdrukking „levend en krachtig" enz. vindt men in Hebr. 4:13. Dat „levend en krachtig" slaat daar op het Woord Gods en dit slaat weer terug op de verkondiging van het Evangelie.

Zoo geldt dan het levend en krachtig wèl van de bijzondere openbaring, wèl van de prediking van het evangelie, maar niet van de Schrift „op zichzelf".

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Over den Satan.

(De namen).

Overste van de macht der lucht.

Heet, zooals we zagen, de Satan „overste van de(ze) wereld", dan staat hij voor ons als een persoonlijke macht, die met zijn „energie" van verleiding en van leugen (2 Thess. 2) optreedt in het zichtbare leven, in de wereld, gelijk we haar kennen en waarnemen[1]).

Maar achter al wat zich roert en beweegt op het terrein van het openbare leven, ligt een wereld van ongerechtigheid, die men niet kan waarnemen. Onzichtbare, duistere machten zijn het, die op hetgeen voor oogen is invloed oefenen en het raderwerk der wereldbewegende krachten willen beheerschen en in beweging zetten naar eigen kwaden wil.

Dit laatste nu wordt in den Bijbel ons ook geleerd. En dat ook onder dit gezichtspunt de Satan valt te zien, blijkt ons, als we in Efeze 2:2 den geest van den opstand hooren noemen: „Overste van de macht der lucht".

Dát met dezen naam Satan bedoeld wordt, is duidelijk. Minder doorzichtig is evenwel de reden, waaróm hij zoo aangeduid wordt.

Er zijn ook over de uitlegging van dezen naam zeer uiteenloopende meeningen.

Hierover zijn de meeste Schriftonderzoekers het wel met elkander eens, dat Paulus hier den Satan voorstelt als opperste machthebber van een heirleger van booze, verdervende geestelijke machten. Onder zijn aanvoering staan andere geesten, die evenals hij de revolutie uitroepen in de schepping tegen Hem, die haar Vader is, omdat Hij ze gemaakt heeft. Van de opstandige demonen is hij de aanvoerder, de eerste, de leider. Hij heeft hen het kwaad doen zien en er naar doen tasten; en nog steeds heeft hij aan hen zijn gewillig volk op den dag van zijn heirkracht.

Maar in iets anders ligt de moeilijkheid. Wat is dat gezegd: de „macht der lucht"?

En dan nog meer in 't bizonder: wat heeft de Satan, en de demonische macht, met de lucht te doen?

Is lucht hier hetzelfde als duisternis? Sommigen hebben dat wel gezegd; de „overste van de macht der lucht" zou dan hetzelfde zijn als: de vorst (van de macht) der duisternis. En zij, die het zóó zien, wijzen er dan op, dat ook in Efeze 6:12 de machten der duisternis worden geheeten: geestelijke boosheden in de lucht. Ten overvloede willen zij deze beteekenis dan verduidelijken door een tegenstelling te maken tusschen den ether en de gewone lucht. De ether — dat is de lichte, ijle hooge lucht, helder en doorzichtig; de ether is dus het beeld van smetteloos licht. Maar tegenover dien ether gezien, is dan de gewone lucht dik en zwaar en met vuil en onreinheid bezwangerd; dus: een beeld van de duisternis.

Maar dit is toch wel wat al te gewrongen. Trouwens, men kan geen enkel voorbeeld noemen uit het Nieuwe Testament, waarin „lucht" en „duisternis" zoo maar met elkaar te vereenzelvigen zouden zijn.

Neen, zoo komen weer anderen ons verzekeren, zóó moeten wij de dingen niet zien. Men moet in Efeze 2:2 achter de woorden geen tegenstelling zoeken tusschen ether en lucht, doch hierop letten: dat „de lucht" boven de aarde is, doch ook weer onder den hemel. Zóó is nu ook de legermacht der hel bij uitstek als lucht-macht te verstaan. Want de helsche macht gaat wel boven het aardsche uit, doch blijft weer op haar beurt staan beneden die van den hemel en van de hemelsche heirscharen. Het satanische is sterker dan de menschen, maar zwakker dan God.

Eenigszins verwant hieraan is de opvatting van hen, die meenen, dat „de lucht" hier bedoeld is als „de sfeer van het booze". Er is om den aardbol een dampkring; en in denzelfden zin zegt men, is er ook een geestelijke dampkring, een „atmosfeer", waarin de geestelijke wereld leeft en beweegt. Volgens deze opvatting wil dus de naam „overste van de macht der lucht" niets anders zeggen, dan dat de Satan sterken invloed oefent op de geestelijke wereld, dat hij „de sfeer" der zonde schept; dat er een satanisch „klimaat" is, waarin de wereld leeft en ademhaalt.

En — want we kunnen niet alles noemen — er zijn nog weer anderen, die den knoop der exegetische raadselen eenvoudig doorhakken. Zij zeggen kortweg, dat Paulus zich voor het gemak van zijn lezers — en misschien ook wel van zichzelf — heeft aangesloten bij het „bijgeloof" van den tijd, waarin hij leefde. Volgens deze menschen moet men niet zoo precies uitpluizen, hoe het nu wel eigenlijk staat met die „lucht" en die „macht der lucht". Wanneer de bijbel den duivel Beëlzebul (vliegengod) noemt, moet men dan maar dadelijk aannemen, dat hij met volle bewustheid alle mogelijke theorieën overneemt, die zijn tijdgenooten over die „vliegen" van Beëlzebul hebben verkondigd? Geen sprake van! Zonder opzettelijk critiek op den naam te oefenen, neemt de bijbel hem eenvoudig als gangbaar tijdwoord over. En op dezelfde manier nu — zoo besluit men dan — heeft ook Paulus in zijn dagen van alle kanten hooren beweren, dat de lucht vol van booze geesten zat. Bij verscheiden uitspraken uit boeken van Paulus' dagen en daarvoor of daarna legt men dan ook den vinger, om aan te toonen, dat in zijn tijd wel degelijk de lucht als woonplaats van geesten, speciaal van booze geesten, werd beschouwd[2]). En zonder nu verder dit gevoelen als prompte waarheidsverkondiging te willen erkennen, sluit Paulus zich eenvoudig er bij aan, omdat zijn lezers het nu eenmaal zoo gewend waren.... Het kan ook wel zijn, zegt men dan tot onzen troost er bij, — het kan ook wel zijn, dat Paulus in zijn vroeger onderwijs aan de lezers van den brief breed had uiteengezet, hoe hij het bedoelde, en dat de lezers dus beter begrepen, wat hij eigenlijk ervan dacht, dan wij thans kunnen verstaan....

* * *

Veel te ver zou het ons voeren, indien wij breed op al deze dingen wilden ingaan.

Voorop stellen wij, dat voor een bloot figuurlijke opvatting (waarbij de lucht zinnebeeld der duisternis is of ook de „geestelijke atmosfeer" zooals het dan, niet al te fraai, heeten moet) geen grond te vinden is. En dat Paulus zich zoo maar zou hebben geschikt naar wat zijn tijdgenooten

---

[1]) In het voorgaand artikel stond ten onrechte, dat de naam „archêgos" in het Nieuwe Testament ook voor den Satan gebezigd wordt.

[2]) Men wijst op enkele plaatsen in Pythagoras, Philo, het Testament der XII patriarchen, Test. v. Benj., Aboth, Slav. Hen., Henelv. Jos. (de bewijskracht van laatstgenoemde wordt evenwel ontkend door sommigen).

Hierin is veel onklaars.

Men is geneigd te vragen: hoe, als de Heilige Geest Zich openbaart door het gesproken Woord, is het dan wél levend en krachtig, maar als Hij het doet door het gesproken Woord, dan niet?

Is het leven van het Woord Gods afhankelijk van den vorm, waarin het gebracht wordt?

Ook hier duikt de gedachte weer boven, welke wij reeds elders bevestigd vonden, dat Dr G. de Schrift „op zichzelf" opvat als de vorm alleen.

Maar de Schrift is niet enkel vorm, doch ook inhoud.

Zelfs een gewoon boek bestaat maar niet uit papier en drukletters, maar wat het boek tot boek maakt is zijn inhoud.

Of het papier slecht is en de letters half afgesleten, maakt het boek nog niet slecht.

In het boek zit de geest van den schrijver.

Maar oneindig sterker geldt dit van de Schrift.

Het is dezelfde Geest, die de Auteur is van het gesproken en van het geschreven Woord.

De inhoud van het gesproken en geschreven Woord mogen kwantitatief verschillen, maar kwalitatief, in wezen, blijft hij dezelfde.

Die inhoud leeft.

Daarom de Schrift ook als boek spreekt en getuigt en leeft.

(Waarom Dr G., nadat hij op zijn citaat werd aangevallen, tot de uitdrukking als „boek op zichzelf" de toevlucht nam, wenschen wij later aan te wijzen).

Ook in de Schrift als boek werkt de Geest.

Wie dat ontkent, ontledigt weer de Schrift.

Hij zit te turen op den boekvorm, niet op het boek der Schrift zelf.

Hij houdt zich bezig met het mechanische.

Hoe heerlijk is tegenover deze schismatieke mechanische Schriftopvatting de organische der Gereformeerden.

Hierin is alles van Geestesleven doorstraald.

De Geest is het, die door wedergeboorte en voortgezette vernieuwing den zondaar in levende gemeenschap brengt met den levenden Christus.

De Geest is het ook, die hem levensbewustheid schenkt èn door de levende werking der inwendige verlichting èn door het levend getuigenis der levende Schrift èn door het levende inwendige getuigenis tot het levendgemaakte ik.

Zoo verloopt alles organisch.

Er is niets mechanisch bij.

De Schrift is niet gebonden aan een bepaalde bijbeluitgave.

De Schrift is zelfs niet gebonden aan de oorspronkelijke handschriften, want het is stellig niet buiten de bedoeling des Geestes om, dat die verloren zijn geraakt.

De Schrift kan door verbranding van duizende bijbels niet worden uitgeroeid.

De Schrift is in de wereld de levende macht, die allen aanval doorstaat, die alle bestrijding tart, die als organisch middel van den Geest in de gelooviger werkt bewust, levend geloof.

Van schismatieke zijde beroemt men zich gaarne: wij staan op de lijn van Kuyper en Bavinck.

Hoewel wij dan niet allerlei getuigenissen van verschillende Gereformeerde theologen zullen bijbrengen, meenen wij voor Kuyper en Bavinck een uitzondering te moeten maken.

Waar wij van Kuyper nog al veel hebben te citeeren, willen wij aan het slot van dit artikel met Bavinck beginnen.

Dat heeft nog een voordeel.

Aan den schismatieken kant stelt men gewoonlijk Bavinck ver boven Kuyper.

Men meent, dat de zgn. „Bavinck-geest" in hem is gevaren.

Wat zegt Bavinck over deze kwestie?

Wij citeeren hier één der schitterendste passages uit zijn Dogmatiek (I bl. 405, 406).

> Daarom staat de Schrift ook niet op zichzelve. Zij mag niet deïstisch worden opgevat. Zij wortelt in eene historie van eeuwen en is vrucht van de openbaring onder Israël en in Christus. Maar zij is toch geen boek uit lang vervlogen tijden, dat ons alleen met personen en gebeurtenissen van het verleden in verband brengt. De H. Schrift is geen dor verhaal en geen oude kroniek, maar zij is het altijd levende, eeuwig jeugdige woord, dat God nu in dezen tijd en altijd door tot zijn volk laat uitgaan. Zij is de altijd voortgaande sprake Gods tot ons. Zij dient niet alleen, om ons historisch te doen weten, wat er in het verleden is geschied. Zij heeft zelfs de bedoeling niet, om ons een historisch verhaal te leveren naar den maatstaf der getrouwheid, die in andere wetenschappen geëischt wordt. De H. Schrift is een tendenz-boek: al wat te voren geschreven is, is tot onze leering geschreven, opdat wij door lijdzaamheid en vertroosting der Schriften hope hebben zouden. De Schrift is door den H. Geest geschreven, opdat zij Hem dienen zou bij zijne leiding der kerk, bij de volmaking der heiligen, bij den opbouw van het lichaam van Christus. In haar komt God dagelijks tot zijn volk. In haar spreekt Hij tot zijne kinderen, niet uit de verte, maar van nabij. In haar openbaart Hij zich van dag tot dag aan de geloovigen in de volheid van zijn genade en waarheid. Door haar werkt Hij zijne wonderen van ontferming en trouw. De Schrift is het blijvend rapport tusschen hemel en aarde, tusschen Christus en zijne gemeente, tusschen God en zijne kinderen. Zij legt ons niet alleen vast aan het verleden, zij bindt ons aan den levenden Heer in de hemelen. Zij is de viva vox Dei, epistola Dei omnipotentis ad suam creaturam. Door het woord heeft God eenmaal de wereld geschapen, door het woord houdt Hij ze in stand; maar door het woord herschept Hij haar ook en bereidt ze tot zijne woning. De theopneustie is daarom ook eene blijvende eigenschap van de H. Schrift. Zij werd niet alleen getheopneusteerd in het moment, dat zij te boek werd gesteld; zij is theopneust. Uit de openbaring voortgekomen, wordt zij door de theopneustie levendig gehouden en efficax gemaakt.

Wij hebben hierin eenige spatiëeringen aangebracht. Niet van „het Woord Gods" alleen, maar bepaaldelijk van de Schrift zegt hij, dat zij is het altijd levende, eeuwig jeugdige woord.

De Schrift is voor hem:

de altijd voortgaande sprake Gods tot ons;

het blijvend rapport tusschen Christus en Zijn gemeente, tusschen God en Zijn kinderen;

een spreken niet uit de verte, maar van nabij;

een openbaring van dag tot dag;

een band aan den levenden Heer in de hemelen.

De theopneustie (ingeving, eigenlijk: Godsademing) der Schrift is volgens hem met het teboekstellen niet afgeloopen.

Na het opschrijven werd de Schrift niet vermechaniseerd.

Zij versteende niet.

Zij werd geen dood boek.

Want die Godsademing gaat altijd door.

Zij houdt de Schrift levendig en maakt haar efficax, effektief, werkkrachtig en doeltreffend.

Blijkt hieruit niet zonneklaar, dat de schismatieke mechanische Schriftopvatting niets gemeen heeft met den Bavinck-geest?

Dan misschien met den Kuyper-geest?

Wij zullen zien.

Bijeenroeping van de Generale Synode verzocht.

De classis Zaandam heeft bijeenroeping van de Generale Synode verzocht binnen drie maanden.

Het lijdt wel geen twijfel of aan dit verzoek zal worden voldaan.

Dan zal in één of eenige zittingen het gravamen van Dr Koppenaal worden behandeld.

Waarschijnlijk zal er nog wel meer aan de orde zijn.

Want wie eenigszins op de hoogte is van den gang van zaken, weet, dat er meer dingen zijn, waarover beraadslaging eener Generale Synode wenschelijk is.

Bezinning en liefde vragen erom.

Liefde tot personen en gelegenheid om hen bij de bezinning de helpende hand te bieden ook, zeer zeker.

Maar bezinning over den toestand in onze kerken en liefde tot die kerken, tot de waarheid Gods toch vooral.

Bidden en praten.

In zooverre had Dr P. J. Kromsigt een tweede snaar op zijn viool gekregen toen er deze week in Utrecht werd vergaderd, dat hij de reorganisa-

---

geloofden, is niet aannemelijk voor ons. Tegenover 't heidendom met zijn filosofie en het jodendom met zijn rabbijnentheologie heeft Paulus met groote beslistheid de prediking gesteld, die hij van boven wist ontvangen te hebben. Dat de naam Beëlzebul ook in den bijbel voorkomt, — nog wel in Jezus' mond — doet hier niets ter zake; deze naam is een eigennaam, die een verklaring krijgen kan gelijk ieder ze geven wil; doch in Efeze 2:2 is geen korte eigennaam, doch een zekere breede omschrijving gegeven. En dat het gebruik van den naam Beëlzebul allerminst steun biedt voor de bewering, dat de bijbel zich zoo maar klakkeloos aansluit bij wat het volksgeloof voor waar houdt, dat hebben we reeds eerder gezien.

Neen, voor ons staat de zaak anders. Als Paulus zegt, dat er in de lucht een „macht" van boosheid is, dan is dat naar zijn eigen overtuiging ook zoo. En dan moet men niet maar tornen aan die uitdrukking door er een figuurlijke verklaring aan te geven; want alles wijst er op, dat wij hier niet met een omschrijving van het karakter der duivelen, doch met een aanwijzing van hun plaats te doen hebben. Of het dan de plaats van hun woning is, dan wel van hun werking, — dat is weer een tweede kwestie. Als eerst maar vast staat, dat de lucht hier de plaats aanduidt, vanwaar de duistere machten contact zoeken met de wereld der zienlijke dingen, dan is reeds in hoofdzaak den tekst van Efeze 2:2 recht gedaan.

En als we dan, om nog verder te vragen, eens nader onderzoeken willen, of „de lucht" nu „woonplaats" of „werkplaats" der duivelen zijn wil, dan kiezen wij voor het laatste gevoelen. Niet, om te zeggen, dat de demonen alleen maar in „de lucht" kunnen werken. Dat zou wel zeer onbijbelsche verkondiging zijn; want behalve wat de duivelen doen „in de lucht", om met de menschen verbinding te zoeken, is daar in den bijbel ook nog met nadruk sprake van hun raadslag in de hel. Men bedenke dan ook, dat de benaming van Efeze 2:2 (overste van de macht der lucht) moet verklaard worden als een aanduiding van der duivelen invloed-oefenen op de menschenwereld. Niemand ziet hen; waarneembaar langs zintuigelijken weg is de werking der duivelsche machten niet. Toch is ze er; en ze is zeer nabij. En die twee dingen (onzichtbaarheid en toch nabijheid van de op verderf aansturende helsche krachten) worden nu aangeduid in de heenwijzing naar de lucht, als invloedsfeer, als operatie-terrein van de onder Satan staande duivelen.

Men heeft gezegd, dat deze verklaring een tegenstrijdigheid zou beteekenen in Paulus' voorstellingswijze omtrent engelen en duivelen. Want, zoo luidt het bezwaar, men kan bij de boven aangenomen opvatting, geen overeenstemming vinden tusschen Efeze 2:2 en 6:12. In 2:2 staat, dat de duivelen in de lucht zijn, terwijl 6:12 spreekt van geestelijke boosheden „in de lucht". Dat is nu wel niet tegenstrijdig, als we de nederlandsche vertaling lezen, doch de zaak komt anders te staan, zoodra we den grondtekst naslaan; deze toch spreekt van „hemelsche plaatsen"; van geestelijke boosheden in het opper-hemelsche. Kan men nu den éénen keer spreken van duivelen in de lucht (d.w.z. beneden de hemelsche plaatsen) en den anderen keer hen boven de lucht denken, en als boven-aardsche, „boven-luchtsche" geesten ze voorstellen?

Hier schijnt werkelijk een onoploshare moeilijkheid te liggen.

Doch bij eenig nadenken vervalt hier wel de gedachte aan tegenstrijdigheid.

Immers: in 2:2 wordt gesproken niet over het wezen, doch over de werking der duivelen.

En omgekeerd: in 6:12 is het te doen niet om hun werking, doch om hun wezen.

De bovenste, de opperst-hemelsche dingen uit Ef 6:12, die vormen die sfeer, die geheel boven de aarde verheven is, en die op heel andere wijze bestaat dan de aardsche dingen bestaan.

Alles nu wat in die boven- en buiten-aardsche sfeer leeft en werkt, is daardoor onttrokken aan de wetten, die hier beneden alle doen en laten beheerschen en bepalen. Wat „in de opper-hemelsche dingen" is, is dus van een ander wezen dan hetgeen beneden is. De duivelen hebben een anderen aard, een ander wezen, een andere werkwijze dan de menschen. Want ze zijn geesten, en kunnen dus werken en invloed oefenen op de wereld op geheel andere wijze en langs heel andere wegen dan menschen van vleesch en bloed vermogen.

En hierover spreekt Efeze 6:12.

Doch vraagt men nu nader, waar die invloed der duivelen geoefend wordt, dan zegt Efeze 2:2: ze zijn niet ver te zoeken, die duivelen. Ze werken in onze onmiddellijke nabijheid; de krachten der hel, hoezeer in wezen verschillend van wat op aarde zienlijk is (6:12), komen toch naar ons toe uit onze onmiddellijke omgeving (2:2); ze komen op de menschen af uit de lucht; ze zijn nabij.

En dat nu die op de wereld inwerkende geestelijke boosheden onder een opperbevelhebber staan, die ze organiseert en aanvoert, dàt is het wat Efeze 2:2 ons leert met betrekking tot den Satan. Van de heirscharen („macht" is in Efeze 2:2 een saamvatting van àl de machten en krachten, die onder Satans leiding staan), van de heirscharen der hel is de Satan de groote opperbevelvoerder. Men hoort hier in de verte reeds de krijgsmuziek van Joost van den Vondel:

> Op, trekt op, gij Luciferisten,
> Volgt deez' vaan!
> Neemt te hoop al uw krachten en listen.
> Treedt vrij aan.

Want ook de Satan heeft zijn organisatie, zijn systeem. Zijn regeering is tegen den kosmos, tegen de wereld als Gods schoone schepping, gericht, doch ze is toch een „regeering". Zijn wereld is een chaos in wezen, doch omdat ze een tegenkosmos bouwen wil, daarom verwerpt ze den stijl van den chaos: d.i. de stijlloosheid, doch tracht in evenredigheid van bouw en planmatigheid Gods werk te verwoesten. De architectuur is er, en architect is Satan ook. Maar zijn fundament is gegraven in de duistere diepten der zonde en, al is het bestek aanwezig, de afbraak is toch het doel. De beste en de vreeselijkste brekers zijn niet zij, die breken als wilden, onbeheerscht en zonder discipline, doch het zijn zij, die ook voor hun afbraak hun plan gereed hebben, hun gemaakt bestek.

En dat is de groote benauwenis, die naar u komt in den naam: overste van de macht der lucht.

K. S.

tie met de kwestie-Geelkerken in verband bracht.

Toch kunnen wij niet anders zien, of de verwerkelijking der reorganisatie-plannen wordt door al die beschouwingen maar verschoven.

Gaarne gelooven wij, dat door Dr Kromsigt c.s. om reorganisatie gebeden wordt.

Maar aan dit b i d d e n paren zij al te zeer.... p r a t e n.

Praten uit en daarna.

Van de eene konferentie naar de andere.

Praten niet het minst over Afgescheidenen en Doleerenden.

Thans werd door Dr Kromsigt gedebiteerd, dat de Afscheiding „een repeteerende breuk" is.

Maar wanneer iemand het voor het b i d d e n en.... w e r k e n opneemt, smaalt Dr Kr., dat hij bij hem „een soort koortsachtige opgewondenheid" heeft ontdekt.

Van praat-standpunt volkomen begrijpelijk.

Geen haast.

„De Rotterdammer" schijnt geen haast te hebben om eenige rektifikatie aan te brengen in het antwoord, dat een Vragenbus-medewerker aan een vrager gaf.

Tenminste tot op heden (Woensdagavond) las men daarvan niets.

Maar wat niet is, kan komen.

HEPP.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Een professor in de Paedagogiek.

Ook in deze rubriek willen we er even onze groote blijdschap over uitspreken, dat we eindelijk zoo ver zijn gekomen, dat aan onze Vrije Universiteit een buitengewoon Hoogleeraar werd benoemd in de Paedagogiek. Daarmede is een lang gekoesterde wensch in vervulling gegaan. Eere hij dezen aan het Gereformeerd Schoolverband, dat zijn rustelooze bemoeiingen met gunstigen uitslag bekroond ziet.

Als tweede reden van dankbaarheid komt voor de lezers van „De Reformatie" daar nu nog bij, dat tot dezen belangrijken arbeid werd geroepen de redacteur van deze rubiek: Dr J. Waterink. Moge het hem onder den zegen des Heeren gegeven worden, veel voor de wetenschap te doen, tot zegen voor ons onderwijs, tot heil voor land en volk en bovenal tot eere van den Naam onzes Gods.

Er wordt veel van den jongen Professor verwacht. Moge het hem gegeven worden, de gekoesterde verwachtingen verre te overtreffen. Zijn bekende werkkracht geeft ons goede hoop.

Gr. G. MEIMA.

Geen verder debat.

Even moet ik terugkomen op het stukje van voor veertien dagen, waarin ik sprak over het debat tusschen den heer Jonkman en mij.

Men zal verstaan, dat het mij niet juist voorkomt het debat voort te zetten, onder de omstandigheden van thans. Niet gaarne maak ik al debatteerende in den kring van onderwijzers in engeren zin mijn entrée.

Met den heer J. sprak ik af — in een onderhoud dat in volkomen vriendschappelijke houding en in broederlijken geest plaats had — onze discussie niet verder voort te zetten.

Ofschoon het niet mijn b e d o e l i n g was met mijn stukske den heer J. p e r s o o n l i j k onaangenaam te zijn, wil ik toch gaarne verklaren, dat ik bereid ben, het in dat stukske voor den heer J. persoonlijk onaangename t e r u g t e n e m e n, zonder eenige voorwaarde.

De heer J. van zijn zijde zal het debat in „De School met den Bijbel" beëindigen.

Samen bouwen.

Voor de belangstelling voor mijn benoeming in den kring der lezers van ons blad ben ik zeer dankbaar. Ook voor het meeleven in de onderwijzerswereld.

Tot onze onderwijzers een enkel woord.

Mannen broeders, we zullen s a m e n moeten arbeiden.

Van U wacht ik veel.

Wacht gij niet t e veel van mij.

Vooral in den eersten tijd hoop ik veel de rust van mijn studeerkamer te mogen genieten. Een rust, die arbeid beteekent.

Van harte hoop ik, *iets te kunnen doen om te b o u w e n*: v e r d e r bouwen op het fundament, dat gelegd is; i n b o u w e n van het materiaal, dat aanwezig is; n i e u w bouw zoo God mij de krachten geeft.

Maar bij dit alles vraag ik *dringend* het gebed van al „onze" menschen.

En van onze onderwijswereld speciaal geloof ik, dat zij ook in dezen de taak der liefde verstaat.

J. W.

LITERATUUR EN KUNST.

„Den Vaderlant getrouwe".

„Den Vaderlant getrouwe", aldus luidt de titel van het eenige weken geleden verschenen[1]) boek van den heer S. P o s t m u s, gevat in sierlijken, met gekroonde wapens en oranje-bloemfestoenen getooiden band.

Een geschiedkundig boek dus, èn aan den naam van den Schrijver, èn aan de band-emblemen alszoodanig onmiddellijk te herkennen.

Dat we er toch in de rubriek „Literatuur en Kunst" de aandacht op vestigen, heeft tweeërlei reden.

Vooreerst is het uit reverentie voor den Schrijver, die, als leeraar aan het Geref. Gymnasium te Amsterdam en als Auteur van verschillende boeken, heel zijn leven heeft gewijd aan een calvinistische belichting van de geschiedenis en met onvermoeide kracht heeft „gewroet in de mijn der historie" zooals hij zelf gaarne zegt.

Maar ook is het om den vorm van het boek zelf. Want het is geheel een l e e s boek, gesteld in levendig-verhalenden stijl en met tal van portretten geïllustreerd. Veel meer dus dan een geschiedkundige verhandeling is het historische lectuur, die, gebracht binnen de bevatting ook van den niet-historisch geschoolden lezer, algemeene belangstelling verdient.

Het boek ontleent zijn titel aan een der regels van ons onvolprezen „Wilhelmus". Die titel is goed gekozen, want in zijn inhoud is het de breede ontvouwing van wat in ons epische volkslied wordt verhaald en van de vaderlandsche historie, die aan het geslacht van den Wilhelmus-figuur, den grooten strijder en lijder Prins Willem, onafscheidelijk is verbonden.

De Schrijver begint met den Prins te teekenen, eerst in zijn jonge jaren, toen hij aan het schitterend hof van Karel V het luchtige hovelingleven leidde, daarna, in zijn langen, zwaren strijd voor het verdrukte, lijdende volk, dat onder Gods Voorzienigheid door hem uit „het Egypte der dienstbaarheid" werd geleid.

Heel de rij van bekende tafreelen uit de beginperiode van den tachtigjarigen oorlog behandelt de Schrijver, steeds het gebeuren teekenend rondom de kloeke gestalte van den Prins, die bij elk tafreel op den voorgrond staat. Dat is wel allereerst een verdienste van het boek; het legt allen nadruk op de beteekenis van den Prins als d e centrale figuur van gansch de worsteling tegen de Spaansche tyrannie, op den adeldom van zijn karakter en vooral op de fiere kracht van zijn onwrikbaar Godsvertrouwen. Daardoor komt relief in het beeld der historie en glanzen ook de donkerste momenten in hooger licht.

Dan vervolgt de Schrijver de historie van 's Prinsen geslacht, dat diens arbeid heeft voortgezet en, volgend zijn spoor, aan de spits van het Nederlandsche volk is getreden. Achtereenvolgens vertelt de heer Postmus van Maurits, Frederik Hendrik, Willem II, om weer uitvoerig stil te staan bij de geschiedenis van den Koning-Stadhouder, Willem III, den kampvechter voor het Protestantisme in Europa. Bijzondere aandacht wordt daarbij geschonken aan Willem's trouwe gade, Maria, die van zoo groote beteekenis is geweest voor haar gemaal. Hier hebben we een tweede verdienste van het boek: het doet in scherpe contouren zien den achtergrond van Willem's leven, en de verklaring van zijn kracht, door Maria naar voren te brengen en haar zegenrijken invloed op het gemoeds- en geloofsleven van den Prins te teekenen.

Daarna volgt de beschrijving van den neergang onzer historie, den tijd van Willem IV en Willem V en de periode van de diepste inzinking: den Franschen tijd, tot weer de herleving komt in 1813 en het Oranjehuis zijn oude plaats inneemt, wel in een andere qualiteit, maar met dezelfde liefde voor het volk en als van ouds met het „den vaderlant getrouwe" als devies. Zoo teekent de heer Postmus Koning Willem I en zijn tijd, Willem II en Willem III en ten slotte ook Koningin Wilhelmina....

Samengevat is dus de inhoud van dit „historisch verhaal" de ontvouwing van de beteekenis, die het Huis van Oranje voor ons Nederlandsche Volk heeft gehad, van de toewijding, liefde, trouw, met welke de Oranjevorsten steeds hun volk hebben geleid, meelevend in droefheid en vreugde, in lijden en verlossing. En de duidelijke bedoeling van het boek, die trouwens in het woord vooraf wordt aangegeven is wederliefde te wekken, te bewerken „versterking der Oranjeliefde en vermeerdering van het besef, dat God ons in het Oranjehuis één Zijner rijkste zegeningen toebedeeld heeft".

In deze doelstelling herkent men aanstonds den Schrijver, die in woord en geschrift steeds dit begeeren heeft voorgestaan.

En ook aan den vorm herkent men den Auteur. De heer Postmus is een enthousiast man, die een eigen manier van zeggen heeft, die niet betoogt, maar constateert en van zijn inzicht zeer positief blijk geeft. Zoo is hij in den persoonlijken omgang, zoo is hij ook in dit boek. Op elke bladzijde vindt men superlatieven en loffelijke epitetha of waarheden-op-den-man-af. Maar ook, op iedere pagina leest men van zijn inzicht in Gods leiding met ons volk en ons vaderland, van zijn principieële, theocentrische geschiedbeschouwing. En als steeds staat men verwonderd over zijn feitenkennis en belezenheid. Merkwaardig b.v. — den Schrijver teekenend, maar tegelijk het boek in waarde vermeerderend — is de overvloed van citaten, de aanhaling vooral van wat de volksmond zei en zong in zijn liedjes. Zulks toont ons het gebeuren in den spiegel van den tijd zelf, maar tegelijk den schat van kleurrijk materiaal, die de letterkunde den historiebeschouwer biedt. En het houdt bovendien den toon van het verhaalde levendig.

Natuurlijk zouden we hier en daar een opmerking kunnen maken bij een o.i. te forsche typee-

ring, te zeer geïdealiseerde verhouding e.d. Maar daar gaat het in dit verband niet om. Onze bedoeling is, het boek in z'n q u a l i t e i t e n te doen zien, als vrucht allereerst van kennis van zaken en degelijke studie, maar vooral ook van liefde voor en trouw aan het doorluchte Vorstenhuis, op grond van de bewustheid, dat onze Koning is van Israëls God gegeven.

Postmus' boek, enthousiast als de Schrijver zelf, kan krachtigen invloed oefenen, kan bij onderen en jongeren liefde wekken voor Vorstenhuis en Vaderland, kan versterken het besef van den band, die God, Oranje en Nederland verbindt. Daarom verdient het onze belangstelling en aanbeveling.

Herman Lõns, De Eenzame Ven.

Van de Lõns-serie[2]), die we al bij herhaling hebben besproken, in haar vele goede en beteekenende eigenschappen, is het zesde deel verschenen, „De Eenzame Ven".

In hoofdzaak handelt het over het leven der vogels, die in het ven en in de bosschen huizen en op de levendige, pakkende wijze, die we uit vorige deelen kennen, wordt verteld van hun nestbouw, hun strijd van aanval en verdediging, hun zingen en zwijgen. Fijn opmerker als Lõns is, heeft hij hier in 't bijzonder die gave ontplooid. Dikwijls is de beschrijving van het interessante vogelleven zoo boeiend, dat men meent een roman te lezen. De talrijke bijzonderheden, die ons aldus worden geleerd, maken het boek leerzaam en nuttig.

Bij de verschijning van het vorige deel hebben we gewezen op de waarde van een serie-boeken, die zoo goed op peil blijft bij elke nieuwe toevoeging. Die opmerking kan thans worden herhaald. Dit nieuwe deel is stellig niet minder dan de vorige. Wie van de andere boeken genoten heeft, zal zeker ook dit deel met groot genoegen lezen.

C. T.

[1]) Bij den uitgever J. A. Beekink, te Velp.

[2]) Uitg. van A. G. Schaanderbeek, Laren.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Pers-stemmen.

N i e u w e w i j k k e r k in G r a n d R a p i d s.

Als toelichting op onze hoofdartikelen over het wijkkerken-stelsel is Amerika kan het volgende bericht dienen, dat wij zoo pas lezen in de „Christian Journal".

> Classis Rapids West van de Chr. Geref. kerken heeft het verzoek van 28 huisgezinnen, in het zuid-westelijk gedeelte van de stad, toegestaan, om een nieuwe gemeente te vormen. Het werk daaraan verbonden werd door de classis opgedragen aan Revs. Bakker, De Jong en Hoeksema, en drie ouderlingen.

Een nieuwe wijkkerk, welke dus met 28 nieuwe gezinnen begint.

Veelzeggend!

D e (A m e r i k a a n s c h e) G e r e f o r m e e r d e H e r a u t.

De „Reformed Herald" was voortgekomen uit de vereeniging van twee andere maandelijksche periodieken: „The Witness" en „Religion and Culture". Zelf hebben wij den aanvang van die samensmelting in Amerika mogen bijwonen. De „Reformed Herald" was een degelijk maandschrift, dat menig mooi artikel bracht. En nu, na één jaar, is de uitgave gestaakt. De Redactie meldt dit in deze bewoordingen:

> „Met dit nummer is de eerste Jaargang van de „Reformed Herald" compleet. Tot onze spijt moeten we thans onzen lezers mededeelen, dat deze eerste Jaargang niet door een tweede zal worden gevolgd. Ofschoon de broeders, die samen het blad redigeerden, in eenstemmigheid en met genoegen hebben kunnen samenwerken, zoo oordeelden toch de meesten hunner, dat het om verschillende redenen geraden was thans de uitgave te staken. Daar zullen er wel zijn, die deze mededeeling met instemming begroeten. Er worden onder ons herhaaldelijk stemmen gehoord, die pleiten voor een vermindering van bladen en tijdschriften. Daar zijn er zelfs, die de vrees hebben uitgesproken, dat een blad als het onze afbreuk zou doen aan de kerkelijke bladen. Zij zullen natuurlijk ingenomen zijn met het staken van de uitgave der „Reformed Herald". Daar zullen er ook zijn, en dat vooral onder onze lezers, die er minder mee voldaan zijn, en die niet dan met leedwezen vernemen, dat de „Reformed Herald" bij hen niet meer zal aankloppen. Doch hoe dit ook zij, wij vertrouwen dat ook het staken onzer uitgave ten goede zal gedijen. In dat vertrouwen nemen wij dan ook als redacteurs en mede-redacteurs, schoon niet zonder een zekeren weemoed, afscheid van onze lezers."

Wij voor ons betreuren het zeer, dat dit blad heeft opgehouden te bestaan, hoe aangenaam het ook is te vernemen, dat de redakteuren eensgezind hebben samengewerkt. Hoezeer ook wij voorstanders zijn van meerdere pers-concentratie, in Amerika valt niet de buitengewone versnippering van krachten waar te nemen, welke hier in Nederland te aanschouwen valt. En een periodiek als de „Reformed Herald" droeg een ander karakter dan de kerkelijke bladen.

Dr H. Beets, de prachtige optimistische natuur, die overal raad op weet, lanceert in „The Banner" de idee om er een driemaandelijksch tijdschrift van te maken, zoo mogelijk in samenwerking met de broeders van de „Dutch Reformed".

Gaarne voegen wij onzen wensch bij den zijnen.